

**ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті представлено історико-педагогічний аспект педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів на уроках трудового навчання; встановлено сутність та зміст проблеми дослідження; розкрито основні ідеї видатних учених, педагогів, митців, державних діячів XIX-XX ст. щодо формування педагогічної майстерності на уроках трудового навчання: художньої і технічної праці; визначено шляхи оновлення педагогічної майстерності та творчого впровадження в практику ВНЗ.

Проблема вчительських кадрів для початкової школи є надзвичайно актуальною. Прогресивна педагогічна, наукова та культурно-мистецька громадськість виявляє активний інтерес до реалізації науково обгрунтованого змісту освіти; до втілення у шкільну практику передових дидактичних принципів та методів навчання, які значною мірою залежать від знань, умінь, переконань, педагогічної майстерності вчителя-практика.

Початкова школа за роки свого існування нагромадила багатий педагогічний досвід — джерело розвитку педагогічної науки, підґрунтя зростання професіоналізму, майстерності учителів-практиків. Його постійне вивчення, осмислення, оновлення зумовлене змінами парадигм освіти, концепцій навчання й виховання, форм і методів практичної діяльності педагогів. Але часто в практиці роботи початкової школи він ігнорується, оскільки не у всіх учителів сформована потреба та навички щодо його вивчення, застосування, що зумовлює необхідність з'ясування сутності даного феномену.

Досвід творчості вчителя початкових класів, з одного боку, набувається педагогом у процесі тривалої практичної діяльності, а з іншого — є результатом фахової підготовки. Учитель-майстер відрізняється від просто досвідченого вчителя не тільки вмінням конструювати педагогічний процес, але й поєднанням глибоких знань та особистих і професійних якостей.

Талановитий учений, академік АПН України І. Зязюн вважає, що майстерність учителя можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності (якщо ми характеризуємо якість результату), як вияв творчої активності особистості педагога (характеризуємо психологічний механізм успішної діяльності). При усвідомленні витоків розвитку майстерності, розумінні шляхів професійного самовдосконалення, вчений формулює визначення цієї педагогічної категорії так: *педагогічна майстерність* — це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [1: 25].

Метою цієї статті, що становить одну зі складових нашого дослідження, є визначення сутності та змісту формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів на уроках трудового навчання в історико-педагогічному аспекті.

Ретроспективний аналіз філософської, історичної, психолого-педагогічної літератури наукових праць видатних учених, митців, державних діячів: О. Духновича, Я. Коменського, М. Корфа, Т. Лубенця, А. Макаренка, С. Русової, М. Пирогова, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших — дає можливість дослідити шляхи оновлення педагогічної майстерності та творчого впровадження в практику сучасних вищих навчальних закладів.

На сучасному етапі дослідження проблему педагогічної майстерності майбутніх учителів розглядають такі науковці, як: Є. Барбіна, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Л. Крамушенко, І. Кривонос, М. Левківський, О. Мирошник, В. Семиченко, Н. Тарасович та інші.

Проблема педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів на уроках трудового навчання: художньої і технічної праці, пов'язана зі становленням і розвитком початкової школи та підготовкою вчительських кадрів для неї.

Погляди на педагогічну майстерність учителя початкових класів пройшли тривалий і складний шлях до еволюції. Ідеї прогресивних педагогів щодо трудового навчання, а також поступовий розвиток виробництва в Україні у XIX — на початку XX ст. вплинули на ставлення царського уряду до початкових навчальних закладів. Так, роль школи у професійній підготовці учнів помітно змінилася. Життя вимагало удосконалення загальнотеоретичних знань учнів та вміння застосовувати їх у практичній діяльності. За навчальним планом класичної гімназії (1864 р.) на розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів значний вплив здійснювали дисципліни художньо-естетичного циклу. Слід відзначити, що серед предметів художньо-естетичного циклу лише малювання було офіційно включено до навчальних програм, інші дисципліни (ручна праця, малювання, співи, хореографія) вивчалися в позаурочний час в пансіонаті або у приватних викладачів (за бажанням).

Постала потреба через спеціальні уроки праці формувати у випускників школи загально трудові навички. Тому під керівництвом відомого педагога К. Сент-Ілера, була створена спеціальна комісія, яка займалася введенням в усі типи початкових шкіл ручної праці як загальноосвітнього предмета. Так, проектом положення про міські училища 1869 р. (у 1872 році цей документ вийшов під назвою "Положення про міські училища") передбачалося, що, крім загальних предметів, учні міських училищ за бажанням батьків і додаткову плату можуть вивчати в позанавчальний час найпростіші ремесла: палітурне, токарне та інші для розвитку технічних здібностей [2: 467].

Швидкий прогрес науки, техніки й промисловості призвів до того, що суспільство було змушене змінити свої погляди на школу і трудове виховання підрастаючого покоління. Для роботи на підприємствах потрібні підготовлені, освічені робітники, а школа такої підготовки не забезпечувала. Цим у першу чергу і пояснюється той факт, що реформа народної освіти в різних країнах Європи проводилася під гаслом створення трудової школи, введення в навчальні плани нового предмета – ручної праці.

Починаючи з 70-х рр. предмет "Ручна праця" поступово вводився у навчальні плани початкових шкіл. Слід зазначити, що прогресивні педагоги розглядали цей предмет як загальноосвітній. З іншого ж боку, він підготував ґрунт для професійної освіти.

У 1874 році видається "Положення про початкові народні училища". Ці навчальні заклади були першою ланкою початкової освіти, яка охоплювала церковнопарафіяльні і парафіяльні школи. У таких закладах також викладалися предмети художньо-естетичного циклу [3: 123].

Традиції використання різних видів мистецтва започатковувалися в Колегії П. Галагана. Її фундатор вказував, що Колегія має бути, перш за все, навчально-виховним закладом, де молоді люди досягають правильного розумового і морального розвитку, набувають достатньої підготовки до університетського навчання, а цьому значною мірою сприяють предмети художньо-естетичного циклу. Обов'язковими для всіх учнів були уроки художньої творчості. Для їх викладання запрошувалися такі талановиті фахівці, як М. Пимоненко, М. Мурашко, В. Химиченко, Й. Зелінський та ін. Бібліотека Колегії налічувала більше сотні мистецтвознавчих видань, які щороку поповнювалися новою літературою.

Земські школи теж турбувалися про подальшу долю учнів, враховуючи вимоги побуту і праці. Зокрема, робилися спроби не лише дати школярам елементарну освіту, а й прищепити їм необхідні трудові і професійні навички. Так, при деяких земських школах України було відкрито ремісничі відділення. У деяких церковнопарафіяльних школах, крім обов'язкових предметів, також викладалися необов'язкові предмети, що були пов'язані з трудовим навчанням учнів [4: 76-77].

Відповідно до вимог школи готувалися педагогічні кадри. Учителів для початкової школи готували учительські семінарії. Першу вчительську семінарію було відкрито 22 жовтня 1869 р. у Києві. 1 серпня 1875 року семінарія була переведена в містечко Коростишів на Київщині, і з того часу вона відома як Коростишівська вчительська семінарія [5: 56].

Творчий розвиток ідей формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів знайшов своє втілення в науковій та культурно-освітній діяльності видатного вченого XIX ст. О. Духновича. На його думку процес засвоєння знань має відтворюватися шляхом чуттєвого сприймання. У праці "Народна педагогія на користь училищ і учителів сільських" вчений наголошує, що сприймання процесу навчання через почуття є природним фактом, а почуття дитини, у свою чергу, є визначальним щаблем пізнання [6: 26].

Логічний розвиток педагогічних ідей на теренах царської Росії другої половини XIX ст. призвів до виникнення національного напрямку в новій російській педагогіці. Великого значення до формування основ педагогічної майстерності педагога-вихователя надавав К. Ушинський. Класик педагогічної науки усвідомлював, що майбутній учитель має бути не тільки викладачем тих чи інших дисциплін, але й вихователем; має любити свій фах, ставитися з почуттям великої відповідальності до справи виховання; він має бути високоосвіченою людиною, знати педагогіку і психологію, володіти елементами педагогічної майстерності і педагогічним тактом. У праці "Проект учительської семінарії" (1861 р.) К. Ушинський детально розробив план підготовки вчителів для початкових шкіл, в якому важливе місце відводилося основам навчання педагогічної майстерності в системі загальнопедагогічної підготовки. В основу авторського проекту покладені вимоги, яким, на його думку, повинен відповідати вчитель-майстер, зокрема: майбутній вчитель початкових класів у процесі його підготовки повинен не лише бездоганно володіти знаннями з обраного фаху, а й "вміти гарно писати, малювати, читати зрозуміло і виразно, і навіть співати". Саме в початковій школі потрібно ввести співи, малювання, креслення, каліграфію [7: 22].

Вища педагогічна освіта стала розвиватися з початку XIX століття (педагогічні інститути було відкрито у 1811 році при Харківському університеті, в 1834 році – при Київському університеті). Система підготовки вчителя при університетах включала отримання теоретичних знань з навчальних предметів і практичне ознайомлення з різними способами викладання. Майбутні вчителі початкових класів здобували методичну майстерність і навички, набуті практичним досвідом.

Учителів для повітових шкіл готували вчительські інститути з представників сільського населення, де вивчали педагогіку, креслення і малювання, співи й гімнастику.

Значну кількість учителів готували короткотермінові педагогічні курси, де вивчали загальноосвітні предмети, педагогіку, дидактику, училищезнавство, методику початкового навчання. Співи, музику, садівництво, бджільництво, рукоділля, ручну працю запроваджували відповідно до місцевих початкових училищ або в школі, відкритій при курсах.

Відомий педагог, методист, діяч у галузі народної освіти Микола Олександрович Корф був прихильником реформаторського шляху вдосконалення народної освіти 60-80 років XIX століття. Вченим було проведено детальну ревізію щодо огляду шкіл та вивчення стану педагогічної підготовки кадрів. У результаті перевірки встановлено, що в більшості шкіл навчання дітей знаходилося у незадовільному стані, що головною причиною цього були: відсутність підручників та досить слабка підготовка викладачів; недосконалі методи навчання та обмеженість навчального курсу. Аналізуючи побачене, М. Корф поставив низку завдань перед відділом освіти земської управи: збільшення кількості шкіл; забезпечення шкіл необхідним навчально-господарським обладнанням; прийняття заходів щодо оволодіння учителями знаннями ефективних методів та засобів навчання і виховання. Учений у своїх науково-педагогічних працях велику увагу приділяв проблемам становлення особистості вчителя і формуванню основ його педагогічної майстерності. М. Корф висував надзвичайно високі вимоги до вчителя і виявляв постійну турботу про забезпечення школи достатньо підготовленими працівниками. Обґрунтовуючи риси особистості вчителя-майстра, Микола Олександрович наголошував: "У процесі навчання головну роль відіграє особа, яка навчає. Особливо відповідальним є трактування ролі вчителя початкової школи, бо в ній закладається фундамент людської особистості, від якого залежить подальша доля людини. Щоб зрозуміти цю відповідальну роль, педагогові потрібно отримати ґрунтовну і різнобічну освіту, не кажучи вже про те, що він повинен мати не лише фахові знання, але й уміння, тобто бездоганно володіти мистецтвом навчання. При наявності знань і вмінь повний успіх у навчально-виховній діяльності зможе забезпечити лише той учитель, який щиро і віддано любить дітей і повністю віддає себе, не шкодуючи душевних сил, для служіння цій справі" [8: 252].

Необхідною умовою педагогічної майстерності вчителя М. Корф вважає володіння педагогічним тактом. Такт повинен сприяти створенню позитивної атмосфери на уроці, стати запорукою доброти і співпереживання у процесі спілкування. Великого значення М. Корф надав проблемам художньо-технічної творчості та трудового виховання молоді. У своїй практичній діяльності педагог висвітлював погляди на проблеми підготовки вчителя. Він науково обґрунтував вимоги до вчителя нової школи: фундаментальна науково-теоретична і методична підготовка, високі моральні якості, постійне прагнення до самовдосконалення і самоосвіти, висока працездатність і любов до праці, справедливість і доброта, терпіння, велика любов до дітей, "національне розуміння дитини" та ряд інших.

Безліч цінних думок про педагогічну майстерність, професійне виховання вчителя, становлення особистості педагога та його роль у суспільному житті, викладених у спадщині провідних вітчизняних діячів науки, освіти, культури кінця XVIII – другій половині XIX ст., мали велике значення для розбудови освітньої системи України.

Учитель, як основна рушійна сила відродження та створення якісно нової системи освіти в Україні початку XX століття, озброєний найновішими досягненнями педагогічної науки, володіючи необхідними професійними рисами, привертав до себе пильну увагу багатьох видатних вітчизняних педагогів. Їх об'єднувало спільне бажання сприяти розвитку тих професійних якостей педагога, які б у подальшому стали підґрунтям сформованості високого рівня педагогічної майстерності. У дослідженнях вченого-педагога, культурно-освітнього діяча С. Русової проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів займала належне місце. У своїх працях Софія Русова висувала ряд вимог до професії педагога, серед них: урівноваженість і терплячість, увічливість і тактовність, життєрадісність і веселість, простота і щедрість, приємність і лагідність. А головне – глибоке почуття любові до дітей, віра в дитячу природу [9: 135].

Т. Лубенець – представник демократичного напрямку в педагогічній думці в Україні – вважав, що в науково-педагогічній діяльності кожного вчителя праці мають посідати питання організації, теорії і методики початкового навчання.

Талановитим педагогом, який залишив неоціненний педагогічний спадок для вітчизняної і світової теорії навчання і виховання, був А. Макаренко. Значне місце в науковій спадщині славетного педагога XX ст. займала проблема педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів. Учений неодноразово підкреслював, що педагогічній майстерності майбутнім учителям необхідно вчитися, нею можна оволодіти досконало: "Нема такої спеціальності, якій не можна було б навчати людину. Вона може осягнути будь-яку спеціальність. А спеціальність вчителя – бути вихователем, педагогом" [10: 13].

У зв'язку з незадовільним рівнем загальноосвітньої підготовки учнів з 1937 року викладання трудового навчання було зовсім знято з навчального плану школи. Як показав наступний досвід роботи школи, це було великою помилкою, яку виправили лише у 1953 році. У 40-50-ті роки поступово в програмах для загальноосвітніх шкіл зростає обсяг завдань художньо-технічного розвитку. Відповідно в програмах підготовки вчителів поняття "графічної грамоти" розширюється у

40-і роки до "реалістичного зображення" та "елементарних основ реалістичного малюнка"; до програми 50-х років вводиться вимога забезпечення елементів трудового й естетичного виховання.

У 50-60 роки до змісту шкільної освіти знову були включені елементи трудового навчання. Були розроблені варіанти рекомендацій і програм з трудового навчання в початкових класах.

У 1953 році в навчальні плани школи знову введено ручну працю (I – IV класи). Однак, це не повною мірою забезпечувало поліпшення трудового навчання і виховання учнів.

У 1958 році був прийнятий "Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР". У цьому законі було чітко визначено завдання школи в галузі трудового навчання і виховання. Протягом наступних років проводилася робота з удосконалення системи трудового навчання і виховання учнів. Проте незадовільне забезпечення великої кількості шкіл належною базою, відповідними кадрами, переобтяження програм і підручників не дало можливості повністю реалізувати поставлені завдання. Незважаючи на це, педагоги-практики, які творчо працювали, досягали значних успіхів у трудовому навчанні і вихованні школярів.

Програма 1964 року орієнтувала процес підготовки вчителів до зближення шкільної практики з проблемами трудового навчання. Була проведена велика робота щодо розробки і поширення відповідних методик, видання методичних посібників, підручників, програм. Водночас відзначалася односторонність масової художньо-технічної творчості, недосконалість науково-методичної бази підготовки студентів.

У 1985-1986 навчальному році в педагогічних університетах України введено нові навчальні плани, де посилювалася увага до спеціально-професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

У 1989 році вчителі початкових класів готувалися за рахунок вивчення шести блоків навчальних дисциплін: соціально-економічного, психолого-педагогічного, спеціально-педагогічного, загальнонаукового, загальноосвітніх дисциплін з методикою їх викладання і методики викладання окремих предметів, а також до навчального плану підготовки вчителів початкових класів було включено блок загальнокультурних навчальних дисциплін, що деякою мірою сприяє покращенню їх підготовки до трудового навчання молодших школярів [11]. Із семи навчальних дисциплін блоку загальноосвітніх предметів з методикою їх викладання лише дві безпосередньо готують майбутнього вчителя до викладання трудового навчання: художньої і технічної праці, а саме: "Методика трудового навчання з практикумом у навчальних майстернях", "Методика образотворчого мистецтва з практикумом". Вищі навчальні заклади у своїх освітніх і виховних системах поєднували всі засоби для досягнення всебічного і гармонійного розвитку студентів.

Ідеї становлення і розвитку педагогічної майстерності були настільки вагомими, що не втратили свою актуальність і нині. Становлення незалежної української держави посилює увагу педагогів-науковців та практиків до проблем педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів на уроках трудового навчання.

Оновлення змісту освіти зазначено у Державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI століття"). Шляхи реформування змісту загальноосвітньої підготовки представлено в гуманітарній освіті прилученням до образотворчого мистецтва, надбання народної творчості; формуванням художньо-естетичної культури; забезпеченням естетичного розвитку особистості, оволодінням цінностями й знаннями в галузях мистецтва; у *трудовій підготовці*, яка включає розширення трудового досвіду дітей, формування в них навичок самообслуговування; формування техніко-технологічних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для залучення учнів до продуктивної праці та оволодіння певною професією; розширення політехнічного світогляду учнів і розвиток їхніх творчих здібностей на основі взаємозв'язку трудового навчання з основами наук; використання досвіду народної педагогіки, залучення школярів до вивчення народних ремесел, створення умов для органічного включення їх у трудову діяльність [12].

Так, плеяда вітчизняних науковців (І. Зязюн, О. Семашко, Л. Масол, Н. Миропільська та інші) проводить роботу з розробки та впровадження більш глибокого художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури, що базуються на Національній доктрині розвитку освіти в Україні [13: 2-25; 14: 7].

Комплексна програма пошуку навчання і виховання обдарованих дітей та молоді "Творча обдарованість" включає навчання і виховання обдарованої молоді у вищій школі (Підпрограма – 3). У вищеподаному документі зазначено, що основною метою програми є створення науково-методичного забезпечення процесу пошуку, навчання і виховання обдарованої молоді у вищих навчальних закладах; розробка теоретичного обґрунтування і методики побудови навчального процесу для обдарованих студентів і визначення перспектив удосконалення форм діяльності щодо розвитку творчих здібностей обдарованих студентів; розробка теоретичних основ створення спеціальних інтегрованих, розвиваючих і корекційних навчальних планів і програм, літератури для обдарованої молоді [15: 22].

У цей період створюються нові програми, підручники, навчально-методичні посібники з трудового навчання в початкових класах, які відповідають педагогічним принципам доступності,

послідовності. Зміст їх спрямований на розвиток творчої особистості учня, свідомого ставлення до праці, виховання поваги до неї (або потреби в ній), виховання поваги до трудових традицій українського народу. Підручники і навчальні посібники надруковані з використанням комп'ютерної техніки та новітніх поліграфічних технологій.

Отже, проблема педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів на уроках трудового навчання досліджувалася нами з урахуванням змін освітніх пріоритетів і вимог щодо варіативності та гнучкості навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів.

Таким чином, здійснений аналіз сутності та змісту формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів на уроках трудового навчання дозволив визначити, що педагогічна майстерність є своєрідним підсумком розвитку людини, усвідомленням механізму успішності власної професійної діяльності, індивідуальної педагогічної культури, якості художньої і технічної праці, здібності підняти себе до рівня творчої досконалості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Педагогічна майстерність : Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
2. Проект положення о городских училищах // Учитель. – 1869. – № 14. – С. 467.
3. Основи викладання мистецьких дисциплін / За заг. ред. Рудницької О. П. – К.: АТЗТ "Експрес-об'ява", 1998. – 184 с.
4. Настольная книга по народному образованию / Ред. Г. Фальборка, В. Чарнолуцкого. – СПб., 1904. – Т. 3. – С. 76-169.
5. Поліщук М. С. Учительські семінарії в Правобережній Україні в другій половині XIX ст. // Український історичний журнал, 1994. – № 4. – С. 54-60.
6. Духнович А. Народная педагогия в пользу училищ и учителей сельских / Олександр Духнович. – Львов, 1857. – Ч. I: Педагогия общая. – 92 с.
7. Мельничук С. Г. Формування естетичної культури майбутніх учителів (історико-педагогічний аспект, 1860 – 1970 р.р.): [Монографія] / С. Г. Мельничук. – К.: Кіровоградське кн. вид-во, 1995. – 199 с.
8. Смирнов В. З. Очерки по истории прогрессивной русской педагогики XIX века / В. З. Смирнов. – М.: Учпедгиз, 1963. – 312 с.
9. Пшеврацька О. В. Особа вихователя і вчителя у спадщині С. Ф. Русової та В. О. Сухомлинського / О. В. Пшеврацька // Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць. – Вип. 3 – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1999. – С. 132-139.
10. Евсеенко П. М. А. С. Макаренко о педагогическом мастерстве / П. М. Евсеенко // Сов. педагогика. – 1950. – № 1. – С. 11-22.
11. Сирота В. М. Формування професійної готовності майбутніх вчителів початкових класів до викладання художньої праці: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 1998. – 24 с.
12. Державна національна програма "Освіта". Україна XXI століття. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
13. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Збірник Міністерства освіти України. – № 5, 1992. – С. 2-25.
14. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Укладач: Л. Масол // Педагогічна газета. – № 12(90), грудень, 2001. – С. 6-7.
15. Комплексна програма пошуку навчання і виховання обдарованих дітей та молоді "Творча обдарованість" // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – № 5. – березень, 1992. – С. 20-33.

Матеріал надійшов до редакції 18.12. 2009 р.

Колесник Н. Е. Педагогическое мастерство будущих учителей начальных классов на уроках труда: историко-педагогический аспект.

В статье представлен историко-педагогический аспект педагогического мастерства будущих учителей начальных классов на уроках труда; установлена сущность и содержание проблемы исследования; раскрыты основные идеи выдающихся ученых, педагогов, художников, государственных деятелей XIX-XX ст. относительно формирования педагогического мастерства на уроках труда: художественного и технического; определены пути обновления педагогического мастерства и творческого внедрения в практику ВУЗа.

Kolesnyk N. Ye. Pedagogical Skill of Future Teachers of Primary School on the Lessons of Labour Studies: the Historical-Pedagogical Aspect.

In the article the historical-pedagogical aspect of pedagogical skill of future teachers of primary school is presented on the lessons of labour studies; essence and maintenance of research problem is set; the basic ideas of prominent scientists, teachers, artists, statesmen of 19-20th centuries on forming of pedagogical skill on the lessons of labour studies are exposed: artistic and technical labour; certainly ways of updating the pedagogical skill and creative introduction in practice of higher educational institution.